

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2023, 23(2), 689 – 706. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1143503>

Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarının Söz Varlığı Unsurları Üzerine Bir Araştırma

A Research on the Vocabulary Components of Turkish and Turkish Culture Textbooks

Tuba Nur KATI¹

Bayram BAŞ²

Geliş Tarihi (Received): 14.07.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 24.04.2023

Yayın Tarihi (Published): 15.06.2023

Öz: Bu çalışmada yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili öğrenimi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2019 yılında hazırlanan 1-8. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarına ait söz varlığı unsurlarının belirlenmesi ve elde edilen sonuçların öğretime yönelik 1244 kelimelik hedef kelime listesi ile karşılaştırarak ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnelere MEB Yayınları 2019 1-8. seviye Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları oluşturmaktadır. Söz varlığı unsurları, kelime hazinesi, deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözler kategorilerinde incelenmiştir. Kelime listeleri "Microsoft Excel" programı yardımıyla birleştirilerek öğretime yönelik 1244 kelimelik hedef kelime listesi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan işlemler sonucunda tüm kitaplarda ortak kullanılan kelimelerin kullanım sıklığının yoğun olduğu ve ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının öğretilmesi hedeflenen kelime listesi ile örtüştüğü görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları, söz varlığı, hedef kelime listesi

&

Abstract: In this research, it is aimed to analyze the vocabulary elements of the 1-8th level Turkish Language and Culture textbooks prepared by the Ministry of National Education in 2019 for ethnically Turkish students living abroad to learn Turkish as a mother tongue and to reveal the results by comparing them with 1244 target word list for teaching. In the study, basic qualitative research design was used. The study objects of the research are MEB Publications 2019 1-8th level Turkish Language and Turkish Culture textbooks. Vocabulary elements are analyzed in the following categories: vocabulary, idioms, proverbs, reduplications, and formulaic expressions. The word lists are combined with the help of the "Microsoft Excel" program and compared with the target word list of 1244 words for teaching. As a result of the analysis, it is seen that the frequency of use of common words in all books is intense and the vocabulary elements in the textbooks overlap with the word list that is aimed to be taught.

Keywords: Turkish and Turkish Culture textbooks, vocabulary, target word list

Atıf/Cite as: Kati, T. ve Baş. B. (2023). Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarının Söz Varlığı Unsurları Üzerine Bir Araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 689-706. [doi.org/ 10.17240/aibuefd.2023..-1143503](https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1143503)

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijaws>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2015 – Bolu¹

*Bu çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiş olup III. Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: Öğr. Gör. Tuba Nur KATI, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Diller Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, tnkati@gelisim.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5853-5858>

² Prof. Dr. Bayram BAŞ, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, bayrambas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3569-9395>

1. GİRİŞ

Türkiye ile Avrupa devletleri arasında, ilk kez resmî olarak 1961 yılında Almanya ile başlayan işçi göçleri, sonrasında Belçika, Hollanda ve İsveç ile devam ederek bu ülkelerle iş gücü gönderme anlaşmaları imzalanmıştır. Başlangıçta geçici olarak nitelendirilen bu göç süreci, göçmenlerin hedef ülkelere yerleşmeye başlamalarıyla birlikte kalıcı bir hâl almıştır. Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk nüfusunun artmasıyla birlikte ana dili eğitimine ihtiyaç duyulmuştur.

Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 1975, 81). Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarının kendi ülkeleriyle bağlarını korumaları ve mevcut ülkedeki Türklerle iletişimlerini etkili bir biçimde sürdürebilmeleri, buldukları ülkeye uyum sağlamaları, her iki dili ve kültürü sağlıklı bir biçimde öğrenmeleri ve yaşatmaları için ana dili eğitimi şarttır. Yurt dışında okullar, çeşitli sivil toplum kuruluşları ve dernekler aracılığıyla sağlanmaya çalışılan ana dili eğitiminin sistemli ve sağlıklı bir hâl getirilmesi gerekmektedir. Karadağ ve Baş (2019b, 9) Türkçenin, yurt dışında yaşayan iki dilli bireyler tarafından ana dili olarak edinilmesi için yaygın eğitim ortamlarının yanında örgün ortamlarının da doğru şekilde planlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu sebeple yurt dışında yaşayan Türklerin ana dili öğreniminin sağlanabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı ve ilgili ülkeler arasında yapılan anlaşmalar ile Türkçe ve Türk Kültürü dersi oluşturulmuştur.

Bu ders, Almanya'da ana dili dersi (Muttersprachlichenunterricht), Fransa'da ELCO kültürler kökenli dil dersleri (Enseignements des Langues et Cultures d'Origine), Hollanda'da OALT (Onderwijs Allochtone Levende Talen 'Göçmenlerin Yaşayan Dilleri Eğitimi'), Belçika'da OITC (Anadil ve Kültür Dersleri Öğretimi) olarak adlandırılmaktadır (Demirbaş, 2014, 122).

Yurt dışında yaşayan Türk çocukları, ana diline ait söz varlığı unsurlarını genellikle aile, Türkçe konuşan çevre ve TTK dersi ile edinmektedirler. Onan'ın (2016) çalışmasında ana dili eğitiminin kapsamlı bir şekilde sağlanabilmesi için belirlenebilecek temel hedefler arasında, ana dili öğretiminin metinler aracılığıyla öğrencilerin söz varlığını geliştirdiği belirtilmektedir. Öğrencilerin söz varlığı, okulda TTK ders kitabında bulunan dinleme ve okuma metinleri ile geliştirilmektedir.

Aksan'a (2004, 7) göre, dilin söz varlığı denince yalnızca o dilin sözcüklerini değil, deyimlerini, kalıp sözlerini, kalıplaşmış sözleri, atasözlerini, terimlerini ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlaşılmaktadır. Karadağ'a (2013, 8-16) göre ise söz varlığı, söz kavramının genişliği içinde ikileme deyim, atasözü vb. anlamlı dil birimlerinin oluşturduğu bir birikimin bütünüdür. Söz varlığı bir toplumun tarihine, yaşam tarzına, inançlarına ve kültür öğelerine ışık tutmakta ve bu öğelerin aktarımını sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmada söz varlığı unsurları kelime hazinesi, ikilemeler, deyimler, atasözleri, özel isimler ve kalıp sözler bakımından incelenmiştir.

Kelime hazinesi kavramı Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te söz varlığı ile aynı anlamda kabul edilmektedir. Baş (2010, 140), kelime hazinesini, söz varlığının altında, dilde kelime özelliği gösteren bütün birimleri içeren bir kavram olarak açıklamaktadır. Kelime hazinesi kişinin düşüncelerini, ifade yeteneğini, kişisel ve sosyal hayatını etkilemektedir. Kelime hazinesi zengin olan bireyin anlama ve anlatma becerileri de gelişmiş olacaktır.

Söz varlığının bir unsuru olan deyimler, günlük hayatta sıklıkla kullanılmakta ve duygu ve düşüncelerin az sözle, etkili bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır. Deyim, Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük'te:

“Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak tanımlanmaktadır.

Atasözleri, tarihî bir nitelik taşıyarak atalarımızın deneyimleri sonucunda genellikle öğüt vermek amacıyla kullandıkları kalıplaşmış sözlerdir. Aksoy (1993, 16) atasözlerini, atalarımızın denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler olarak tanımlamaktadır. Meider’e (2004, 1) göre atasözlerinin bilgeliği, insanlara sosyal etkileşimlerinde binlerce yıldır rehberlik etmektedir. Atasözleri özlü ve kalıplaşmış bir dille günlük yaşantıları ve ortak gözlemleri içerir, hatırlamayı kolaylaştırır ve etkili bir şekilde anında kullanılmaya hazır hâle getirir. Söz varlığının bir diğer unsuru olan ikileme, anlatımı pekiştirmek amacıyla aynı, benzer veya karşıt anlamlı iki sözün belirli kurallar çerçevesinde tekrar edilerek kullanılmasıdır.

Özel isimler Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük’ te: “Bir kişiye, benzerlerinden farklı özellik taşıyan varlığa veya topluluğa verilen ad, özel isim” olarak tanımlanmaktadır. Aksan’a (2016,73) göre özel isimler her ne kadar belli bir kişiyi, bir ülkeyi, bir coğrafya kavramını gösterse de bazıları birtakım tasarımlar, imgeler uyandırır. Bazen duygu değeri taşıyarak insanın yetişme çevresine, kültür düzeyine, dünya bilgisine ve ruhsal yapısına göre değişebilirler buna rağmen her toplumda birtakım genel değerlere sahiptirler. Bu özellikleri neticesinde çeşitle gereçler aracılığıyla kültür aktarımı özel isimler aracılığıyla sağlanabilmektedir.

Kalıp sözler ise gündelik hayatta, belirli durum ve olaylar karşısında sık sık kullanılan, toplumlara göre değişen ve ait olduğu toplumun kültürünü yansıtan bir söz varlığı unsurudur. Bu sözler yemek yeme durumunda, biriyle karşılaşıldığında, doğum, ölüm, okula başlama, evlenme gibi olaylar karşısında kullanılırlar. Dualar, beddualar, yeminler, söz vermeler de kalıp sözlere dâhildir.

2018 TTK Dersi Öğretim Programı’nda yer alan söz varlığı unsurlarına yönelik kazanımlar incelendiğinde dinleme/ izleme ve konuşma becerilerinde tüm seviyelerde söz varlığı unsurları ile ilişkili kazanımlara yer verilirken, 1. ve 2. seviyelerde okuma ve yazma becerilerine yönelik kazanımlarda söz varlığı ile ilişkili bir bulguya rastlanmadığı tespit edilmiştir.

1.1. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın temel amacı; yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçe öğrenimi için MEB tarafından 2019 yılında hazırlanan 1-8. seviye TTK ders kitaplarının söz varlığı unsurlarının belirlenmesi ve elde edilen sonuçların öğretime yönelik 1244 kelime hedef kelime listesi ile karşılaştırarak ortaya koyulmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada, “TTK ders kitaplarında kelime hazinesi, deyim, atasözü, kalıp sözler, ikilemeler ve özel isimlerin kullanım sıklığı nedir ve bu söz varlığı unsurları öğretime yönelik hedef kelime listesi ile ne derece örtüşmektedir?” sorusu temel alınarak şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. MEB Yayınları (2019) 1. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
2. MEB Yayınları (2019) 2. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
3. MEB Yayınları(2019) 3. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
4. MEB Yayınları(2019) 4. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
5. MEB Yayınları(2019) 5. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?

6. MEB Yayınları(2019) 6. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
7. MEB Yayınları(2019) 7. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
8. MEB Yayınları(2019) 8. Seviye TTK ders kitabının söz varlığı unsurları açısından niceliği nasıldır?
9. MEB Yayınları(2019) ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurları öğretime yönelik hedef kelime listesi ile ne derece örtüşmektedir?

1.1. Araştırmanın önemi

T.C. Dışişleri Bakanlığı mevcut verilerine göre günümüzde yaklaşık 6,7 milyonu aşkın Türk vatandaşı yurt dışında yaşamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. [13.04.2022]). Söz konusu vatandaşlarımızın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözülmesi dış politikamızın öncelikli konularından birini oluşturmaktadır. Bahsedilen sorunlar arasında Türkçe ana dili eğitimi de yer almaktadır. Kimliğin gelişmesi, yerleşmesi ve güçlenmesi ana dili aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ana dili bireyin bilişsel yetilerinin gelişmesi ve ilerlemesi açısından oldukça önemlidir (Yıldız, 2012, 2). Ana dili konuşucularının sahip oldukları söz varlığı, kişilerin dili kullanabilme becerilerini etkilemektedir. “Kişinin anlama ve anlatma becerilerinin gelişimi doğrudan zengin bir söz varlığına sahip olmasıyla mümkündür.” (Türkben, 2018, 995). Türkçe ve Türk Kültürü dersi ve materyalleri ile yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimi sağlanmaktadır ve söz varlığı geliştirilmektedir. Karadağ ve Tekercioğlu’na (2019) göre Türkçe eğitiminin en kolay ulaşılabılır ve işlevsel materyali ders kitaplarıdır.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının Türkçe eğitimine ilişkin süreç içinde çeşitli programlar tasarlanmıştır. Ancak Çelik ve Gürcü (2016)’ ye göre bu programların ders kitabı olmadan uygulanması sonucunda birçok sıkıntı ortaya çıkmıştır. Durumun yarattığı sorunların çözümüne istinaden yurt dışındaki ana dili eğitiminden sorumlu, temel kurum olan MEB, “2. Uzaktaki Yakınlarımız Projesi” kapsamında 03.08.2009 TTK Dersi Öğretim Programı (1-10. sınıflar) programını geliştirilmiştir. Program çerçevesinde TTK Dersi Öğretim Materyali (1-3, 4-5, 6-7, 8-10. sınıflar için 4 adet ders öğretim materyali, 4 adet çalışma kitabı ile 1 adet öğretmen kılavuz kitabı) hazırlanmıştır.

Hazırlanan kitaplar üzerine yapılan değerlendirmeler sonucunda kitaplarda birçok eksiklik olduğu görülmüştür. Kitapların söz varlığına yönelik bir araştırma yapan İnce ve Çınar (2015), ders kitabına ait sözcük seçiminin Türkçede sık kullanılan ilk 1000 kelime bakımından yeterli olduğu fakat ilk 1200 ve ilk 2000 sözcük bakımından değerlendirildiğinde yetersiz kaldığını belirtmiş ve kitabın toplam söz varlığı gelişmiş ülkelerdeki öğrencilerin söz dağarcıkları ile karşılaştırıldığında yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrancı, Mete ve Keskin (2017) çalışmalarında çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin Türkçe ve Türk kültürünü öğretmede yetersiz kaldığını ve başka dilleri içeren etkinliklerin kullanıldığını tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde kitaplarda yer alan metinlerin düzeye uygun olmadığı, söz varlığı unsurlarının yetersiz kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır. 2017 yılında bir ihtiyaç analizi çalışması yapılmış ve ardından 2018 yılında yeni bir öğretim programı geliştirilmiştir. 2019 yılında ihtiyaç analizi ve program doğrultusunda TTK dersine yönelik sekiz seviyeli ders kitapları ve hiç Türkçe bilmeyen öğrencilere yönelik A1 ve A2 seviyelerinde ders-çalışma-öğretmen kitapları hazırlanmıştır. Hazırlanan TTK seviye ve hazırlık kitapları hedef ülkelerde 2019-2020 eğitim öğretim döneminde kullanılmaya başlanmıştır.

Öğrenci, öğretmen ve veliler için çeşitli önemler arz eden ders kitapları, yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin ana dillerini öğrenebilmeleri ve söz varlıklarını geliştirebilmeleri için kullandıkları en önemli ders gereçleridir. Ders kitaplarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde MEB tarafından 2019 yılında

hazırlanan TTK ders kitaplarının söz varlığı üzerine henüz herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. TTK ders kitaplarının söz varlığı unsurlarının belirlenmesi, öğrencilere kazandırılması beklenen hedef kelime listesine uygunluk düzeyinin ortaya çıkarılmasında, varsa mevcut eksikliklerin giderilmesi ve problemlerin düzeltilmesi konusunda önemli bir kaynak oluşturması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın deseni

Bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Merriam (2018)'e göre bütün nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle ilgiliyken temel nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır. Çalışmada 1-8. Seviye TTK ders kitaplarına ait söz varlığı unsurlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın inceleme nesnelere

Bu araştırmada "TTK ders kitaplarının kelime hazinesi, atasözü, kalıp sözler, deyim, ikilemeler ve özel isimlerin kullanım sıklığı nedir ve bu söz varlığı unsurları öğretime yönelik hedef kelime listesi ile ne derece örtüşmektedir?" problemine yönelik MEB tarafından 2019 yılında hazırlanan TTK kitaplarında yer alan dinleme ve okuma metinlerinin incelenmesine karar verilmiştir. Çalışmada inceleme nesnelere seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 122). Bu araştırmanın inceleme nesnelere MEB Yayınları (2019) 1-8. seviye TTK ders kitapları oluşturmaktadır. İnceleme nesnelere seçiminde ders kitaplarının güncel ve hâlihazırda kullanılıyor olması belirleyici olmuştur.

2.3. Verilerin toplanması

Bu araştırmada verilerin toplanmasında araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 189). Doküman incelemesinde hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabilceği araştırma problemi ile yakından ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 189).

2.4. Verilerin analizi

Araştırmada MEB Yayınları 2019 1-8. seviye TTK ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinlerinin kelime listeleri oluşturulmuş ve elde edilen veriler incelenmiştir. Verilerin analizinde kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada söz varlığı unsurları deyimler, kalıp sözler, atasözleri ikilemeler kategorilerinde incelenmiştir. Özel isimler ayrıca belirtilmiştir. Bu amaçla MEB tarafından 2019 yılında hazırlanan 1-8. Seviye TTK ders kitaplarının her bir seviyesinden dinleme ve okuma metinlerinde bulunan kelimelerin alınması kaydıyla, 8 kitapta bulunan metinler bir araya getirilmiştir. Kitaplardaki kelime listeleri belirlenip öncelikle her kitap için ayrı listeler oluşturulmuştur. Listedeki kelimelerden aynı kökten türeyen kelimeler düzenlenmiştir. Daha sonra listeler tek bir liste hâline getirilmiştir. Kelimelerin şekil ve anlam bakımından incelenerek özel isimler, ayrı yazılan birleşik kelimeler, tarihler ve sayılar kelime olarak kabul edilmiştir. Analiz süreci, Baş'ın (2011) çalışmasında yer alan ölçütler doğrultusunda planlanmıştır. Kelime analizleri şu basamaklar doğrultusunda yapılmıştır:

- a) Birden fazla kelimededen meydana gelen kelimelerin bağımsız kelime olarak incelenmemesi ve hataya yol açmaması amacı ile bu kelimeler bilgisayarın tek kelime olarak algılayabileceği biçimde işaretlenmiştir. Bu kelimelerin arasına "+" işareti; özel isimlerin başlarına "*" işareti konulmuştur.
- b) Tarihler ve sayılar kelime olarak kabul edilerek yazı ile belirtilmiştir. Birden fazla sözcükten oluşan sayılar ve tarihler birleştirilmiştir. Tarihlerde sayılar ve aylar arasına "+" işareti konulmuştur.
- c) Oluşturulan söz varlığı unsurları "Simple Concordance Program 4.07" ile listelenmiştir.
- ç) Söz varlığı unsurlarına ait çekim ekleri anlamı değiştirmemeleri sebebi ile çıkarılmıştır. Kelimelerdeki sıfat fiil ve zarf fiil ekleri kalıcı isim yapanlar hariç silinmiştir.
- d) Eş sesli kelimeler açıklamaları ile parantez içinde belirtilmiştir: Ad (isim), artık (zarf) gibi. Çok anlamlı kelimelerin anlamlarının açıklaması başka bir çalışma alanına konu olması sebebiyle verilmemiştir.
- e) Ünlem özelliği taşıyan örnekler kısaltılmıştır.
- f) Kitaplar ayrı ayrı incelendikten sonra "Simple Concordance Program 4.07" ile aynı kelimeler bir araya getirilerek tek bir liste oluşturulmuştur.
- g) Söz varlığı unsurları seviyelere göre listelenmiş ve sonrasında toplu bir listede bir araya getirilmiştir. Söz varlığı unsurları ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler ve özel isimler başlıklarına göre listelenerek incelenmiştir.
- ğ) Türkçe ve Türk Kültürü Öğretimi kitabında yer alan, öğretilmesi hedeflenen 1250 kelimelik hedef liste incelenmiş ve 6 kelime tekrar ettiği gerekçesiyle listeden çıkarılmıştır. Elde edilen 1244 kelimelik hedef liste ile ders kitaplarının kelime hazinesi karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken hedef listede yer alan eş sesli kelimeler ile ders kitaplarında yer alan eş sesli kelimelere ait parantezli açıklamalar aydınlatılmıştır. Bu işlemlerin ardından iki listenin karşılaştırılması yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde TTK ders kitaplarının söz varlığına ilişkin bulgu ve yorumları ile bu kitaplarda yer alan söz varlığı unsurlarının, öğretime yönelik 1244 kelimelik hedef kelime listesi ile karşılaştırılmasının bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

TTK Ders Kitaplarının Söz Varlığına Yönelik Genel Bulgular

Araştırmada TTK ders kitaplarının temel kelime hazinesi, söz varlığı unsurları olarak deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler ve özel isimler esas alınmıştır. Bu bölümde, ders kitaplarının söz varlığına ilişkin genel bilgiler yorumlanmıştır. Ders kitaplarındaki toplam ve farklı kelime sayıları şu şekildedir:

Tablo 1

Ders Kitaplarındaki Toplam ve Farklı Kelime Sayıları

Ders Kitapları	Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Sayısı	Toplam/Farklı Kelime Oranı
1. Seviye	2429	684	3,5
2. Seviye	2945	992	2,9
3. Seviye	4643	1383	3,3
4. Seviye	8729	2156	4
5. Seviye	4534	1568	2,8
6. Seviye	7724	2210	3,4
7. Seviye	13668	3162	4,3
8. Seviye	15338	3415	4,4
Tüm Seviyeler	59974	7873	7,6

Ders kitaplarından oluşturulan kelime havuzunda 1. seviye ders kitaplarında 2429 toplam, 684 farklı kelime; 2. seviye ders kitaplarında 2945 toplam, 992 farklı kelime; 3. seviye ders kitaplarında 4643 toplam, 1383 farklı kelime; 4. seviye ders kitaplarında 8729 toplam, 2156 farklı kelime; 5. seviye ders kitaplarında

4534 toplam, 1568 farklı kelime; 6. seviye ders kitaplarında 7724 toplam, 2210 farklı kelime; 7. seviye ders kitaplarında 13668 toplam, 3162 farklı kelime; 8. seviye ders kitaplarında 15338 toplam, 3415 farklı kelime; tüm seviyelerde 59974 toplam, 7873 farklı kelime kullanılmıştır. En fazla toplam kelime 8. seviyede, en az toplam kelime ise 1. seviyede bulunmaktadır. Toplam kelime sayısı 5. seviye hariç, seviyelerle birlikte artış göstermiştir. Toplam kelime içinde en fazla farklı kelime kullanımı 3415 kelime ile 8. seviyede görülmektedir. Ders kitapları arasında en zengin kelime hazinesine sahip seviye 8. seviyedir. En az farklı kelime kullanımı ise 684 kelime ile 1. seviyede yer almaktadır.

Tablo 2

Ders Kitaplarında Kullanılan Deyimler

Ders Kitapları	Toplam Deyim Sayısı	Farklı Deyim Sayısı	Toplam/Farklı Deyim Oranı
1. Seviye	10	7	1,4
2. Seviye	8	8	1
3. Seviye	36	31	1,1
4. Seviye	59	43	1,3
5. Seviye	46	31	1,4
6. Seviye	65	42	1,5
7. Seviye	139	88	1,5
8. Seviye	201	114	1,7
Tüm Seviyeler	564	262	2,1

1. seviyede 10 toplam, 7 farklı; 2. seviyede 8 toplam, 8 farklı; 3. seviyede 36 toplam, 31 farklı; 4. seviyede 59 toplam, 43 farklı; 5. seviyede 46 toplam, 31 farklı; 6. seviyede 65 toplam, 42 farklı; 7. seviyede 139 toplam, 88 farklı; 8. seviyede 201 toplam, 114 farklı; tüm seviyelerde ise 564 toplam, 262 farklı deyim yer almaktadır. Toplam deyimlerin farklı deyimlere oranı; 1. seviyede 1,4; 2. seviyede 1; 3. seviyede 1,1; 4. seviyede 1,3; 5. seviyede 1,4; 6. seviyede 1,5; 7. seviyede 1,5; 8. seviyede 1,7 tüm seviyelerde ise 2,1'dir. 1. Seviyede her deyim yaklaşık 1,4; 2. seviyede 1; 3. seviyede 1,1; 4. seviyede 1,3; 5. seviyede 1,4; 6. seviyede 1,5; 7. seviyede 1,5; 8. seviyede 1,7 tüm seviyelerde ise 2,1 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 3

Ders Kitaplarında Yer Alan Atasözleri

Ders Kitapları	Toplam Atasözü Sayısı	Farklı Atasözü Sayısı	Toplam/Farklı Atasözü Oranı
1. Seviye	1	1	1
2. Seviye	0	0	-
3. Seviye	3	2	1,5
4. Seviye	1	1	1
5. Seviye	0	0	-
6. Seviye	4	3	1,3
7. Seviye	3	3	1
8. Seviye	1	1	1
Tüm Seviyeler	13	11	1,1

2. ve 5. seviyelerde atasözü yer almamıştır. 1. seviyede 1 toplam, 1 farklı; 3. seviyede 3 toplam, 2 farklı; 4. seviyede 1 toplam, bir farklı; 6. seviyede 4 toplam, 3 farklı; 7. Seviyede 3 toplam, 3 farklı, 8. Seviyede 1 toplam, 1 farklı tüm seviyelerde ise 13 toplam 11 farklı atasözü yer almaktadır.

Tablo 4

Ders Kitaplarında Kullanılan İkilemeler

Ders Kitapları	Toplam İkileme Sayısı	Farklı İkileme Sayısı	Toplam/Farklı İkileme Oranı
1. Seviye	7	5	1,4
2. Seviye	48	32	1,5
3. Seviye	12	11	1,09
4. Seviye	22	20	1,1
5. Seviye	18	14	1,2
6. Seviye	20	20	1
7. Seviye	81	57	1,4
8. Seviye	31	25	1,2
Tüm Seviyeler	241	143	1,6

1. seviyede 8 toplam, 5 farklı; 2. seviyede 48 toplam, 32 farklı; 3. seviyede 12 toplam, 11 farklı; 4. seviyede 22 toplam, 20 farklı; 5. seviyede 18 toplam, 14 farklı; 6. seviyede 20 toplam, 20 farklı; 7. seviyede 81 toplam, 57 farklı; 8. seviyede 31 toplam, 25 farklı tüm seviyelerde ise 241 toplam, 143 farklı ikileme kullanılmıştır.

Toplam ikilemelerin farklı ikilemelere oranı; 1. seviyede 1,4; 2. seviyede 1,5; 3. seviyede 1,09; 4. seviyede 1,1; 5. seviyede 1,2; 6. seviyede 1; 7. seviyede 1,4; 8. seviyede 1,2 tüm seviyelerde ise 1,6'dır. 1. seviyede her ikileme yaklaşık 1,4; 2. seviyede 1,5; 3. seviyede 1,09; 4. seviyede 1,1; 5. seviyede 1,2; 6. seviyede 1; 7. seviyede 1,4; 8. seviyede 1,2 tüm seviyelerde ise 1,6 defa tekrar edilmiştir. İkilemelerin en fazla tekrarlandığı kitap 7. ve 1. seviye; en az tekrarlandığı kitap ise 6. seviyedir.

Tablo 5

Ders Kitaplarında Kullanılan Özel İsimler

Ders Kitapları	Toplam Özel İsim Sayısı	Farklı Özel İsim Sayısı	Toplam/Farklı Özel İsim Oranı
1. Seviye	157	31	5
2. Seviye	208	98	2,1
3. Seviye	259	102	2,5
4. Seviye	543	206	2,6
5. Seviye	328	153	2,1
6. Seviye	1005	385	2,6
7. Seviye	869	360	2,4
8. Seviye	1290	472	2,7
Tüm Seviyeler	4659	1430	3,2

1. seviyede 157 toplam, 31 farklı; 2. seviyede 208 toplam, 98 farklı; 3. seviyede 259 toplam, 102 farklı; 4. seviyede 543 toplam, 206 farklı; 5. seviyede 328 toplam, 153 farklı; 6. seviyede 1005 toplam, 385 farklı; 7. seviyede 869 toplam, 360 farklı; 8. seviyede 1290 toplam, 472 farklı tüm seviyelerde ise 4659 toplam, 1430 farklı özel isim yer almaktadır.

Toplam özel isimlerin farklı özel isimlere oranı; 1. seviyede 5; 2. seviyede 2,1; 3. seviyede 2,5; 4. seviyede 2,6; 5. seviyede 2,1; 6. seviyede 2,6; 7. seviyede 2,4; 8. seviyede 2,7 tüm seviyelerde ise 3,2'dir. 1. seviyede her özel isim yaklaşık 5; 2. seviyede 2,1; 3. seviyede 2,5; 4. seviyede 2,6; 5. seviyede 2,1; 6. seviyede 2,6; 7. seviyede 2,4; 8. seviyede 2,7 tüm seviyelerde ise 3,2 kez tekrar etmiştir.

Özel isimlerin en fazla tekrarlandığı kitap 1. seviye; en az tekrarlandığı kitap ise 2. ve 5. Seviyelerdir.

Tablo 6

Ders Kitaplarında Kullanılan Kalıp Sözcükler

Ders Kitapları	Toplam Kalıp Söz Sayısı	Farklı Kalıp Söz Sayısı	Toplam/Farklı Kalıp Söz Oranı
1. Seviye	13	6	2,1
2. Seviye	26	18	1,4
3. Seviye	6	6	1
4. Seviye	27	13	2,07
5. Seviye	1	1	1
6. Seviye	13	6	2,1
7. Seviye	16	10	1,6
8. Seviye	42	13	3,2
Tüm Seviyeler	144	37	3,8

1. seviyede 13 toplam, 6 farklı; 2. seviyede 26 toplam, 18 farklı; 3. seviyede 6 toplam, 6 farklı; 4. seviyede 27 toplam, 13 farklı; 5. seviyede 1 toplam, 1 farklı; 6. seviyede 13 toplam, 6 farklı; 7. Seviyede 16 toplam, 10 farklı; 8. seviyede 42 toplam, 13 farklı tüm seviyelerde ise 144 toplam, 37 farklı kalıp söz yer almaktadır.

Toplam kalıp sözlerin farklı kalıp sözlere oranı; 1. seviyede 2,1; 2. seviyede 1,4; 3. seviyede 1; 4. seviyede 2,07; 5. seviyede 1; 6. seviyede 2,1; 7. seviyede 1,6; 8. seviyede 3,2 tüm seviyelerde ise 3,8'dir. 1. seviyede her kalıp söz 2,1; 2. seviyede 1,4; 3. seviyede 1; 4. seviyede 2,07; 5. seviyede 1; 6. seviyede 2,1; 7. seviyede 1,6; 8. seviyede 3,2 tüm seviyelerde ise 3,8 kez tekrar etmiştir.

Özel isimlerin en fazla tekrarlandığı kitap 8. seviye; en az tekrarlandığı kitap ise 3. ve 5. seviyelerdir.

1-8. Seviye TTK Ders Kitaplarının Söz Varlığı ile Öğretime Yönelik 1244 Kelimelik Hedef Kelime Listesinin Söz Varlığının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Bu bölümde, ders kitapları ile öğretime yönelik 1244 kelimelik hedef kelime listesinin kelime hazineleri karşılaştırılmıştır. Ders kitaplarının kelime hazineleri ile karşılaştırılan öğretime yönelik listenin kelime hazinesi verileri Türkçe ve Türk Kültürü Öğretimi (2019) kitabından alınmıştır. Bu kitapta yer alan öğretime yönelik hedef kelime listesinde eş anlamlı kelimelerin açıklamaları, ders kitaplarında yer alan eş anlamlı kelimelerin açıklamaları ile birleştirilmiştir.

Yapılan karşılaştırmanın amacı, öğretime yönelik hedef kelimelere ait listenin kelime hazinesinin ders kitaplarının kelime hazinesi ile ne derece örtüştüğünü tespit etmektir. Ders kitaplarında bulunan toplam 59.994 kelime ile öğretime yönelik hedef 1244 kelime karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda elde edilen bilgiler aşağıdaki gibidir.

Tablo 7

Ders Kitaplarının ve Hedef Kelime Listesinin Sayısal Verileri

Karşılaştırmalar	Farklı Kelime Sayısı	Toplam Sıklık	Farklı Kelimedeki Yüzdeliği	Toplam Kelimedeki Yüzdeliği
Ortak Kelimeler	884	29.201	10,7	48,6
Hedef Kelime Listesinde Yer Alan Kelimeler	1.244	-	-	-
Ders Kitabında Yer Alan Kelimeler	7.873	59.974	95,6	

Ders kitaplarında yer alan 7873 farklı kelime, öğretilmesi hedeflenen 1244 kelime listesi ile karşılaştırılarak farklı 8.233 kelimedenden meydana gelen bir liste elde edilmiştir. Ders kitaplarında kullanılan 7.873 farklı kelime birleştirilmiş kelime listesinin %95,6'sını meydana getirmektedir. Karşılaştırma sonucunda ders kitaplarındaki ve karşılaştırma listesindeki 884 kelimenin iki listede de ortak olduğu görülmüştür. Her iki listede ortak kelimelerin listesi ortak kelimelerin ders kitaplarındaki toplam sıklığı 29,201'dir ve toplam kelime sayısının %48,6'sını meydana getirmektedir. 6.989 farklı kelime ise yalnızca ders kitaplarında yer almaktadır. Öğretilmesi hedeflenen kelime listesindeki 360 farklı söz varlığı unsuru ders kitaplarında bulunmamaktadır. Bu kelimeler 1244 kelimelik listenin %28'ini oluşturmaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere ders kitaplarının kelime listesi, büyük oranda öğretilmesi hedeflenen 1244 kelime listesiyle örtüşmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde TTK ders kitaplarının söz varlığı unsurlarına yönelik elde edilen ve yorumlanan verilere yer verilmiş ve konu ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

TTK ders kitaplarının söz varlığı unsurlarını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırmada TTK ders kitaplarının temel kelime hazinesi, söz varlığı unsurları olarak deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler ve özel isimler esas alınmıştır. 1. seviye ders kitaplarında 2429 toplam, 684 farklı kelime; 2. seviye ders kitaplarında 2945 toplam, 992 farklı kelime; 3. seviye ders kitaplarında 4643 toplam, 1383 farklı kelime; 4. seviye ders kitaplarında 8729 toplam, 2156 farklı kelime; 5. seviye ders kitaplarında 4534 toplam, 1568 farklı kelime; 6. seviye ders kitaplarında 7724 toplam, 2210 farklı kelime; 7. seviye ders kitaplarında 13668 toplam, 3162 farklı kelime; 8. seviye ders kitaplarında 15338 toplam, 3415 farklı kelime; tüm seviyelerde 59974 toplam, 7873 farklı kelime kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda farklı kelimelerin kullanılma sıklığının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ders kitaplarından oluşan kelime havuzunda toplam ve farklı kelime kullanımı bakımından en zengin olan kitap 8. seviyedir. Kitaplarda yer alan toplam kelime oranı 5. ve 6. seviye haricinde artış göstermiştir. 5. ve 6. seviyedeki toplam kelime sayısı 4. seviyedeki toplam kelime sayısından azdır. Farklı kelime oranı ise 5. seviye haricinde artış göstermiştir. 1. seviye ders kitabı ile 2. seviye ders kitabı arasında toplam kelime artış oranı yaklaşık %21,2; 2. seviye ve 3. seviye ders kitabında %58,7; 3. seviye ile 4. seviyede %88; 4. seviye ve 5. seviyede %48; 5. ve 6. seviyede %70; 6. ve 7. seviyede %76; 7. ve 8. seviyede ise %12'dir. Her seviyede Türkçe yeterlilik seviyesinin artması beklendiğinden genel olarak seviyelere göre artışın normal olduğu saptanarak, 5. seviye ders kitabında yer alan söz varlığı unsurlarının sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlarda dinleme metinlerinin etkisi önemlidir. Dinleme metinlerinin uzunluğuna yeteri kadar dikkat edilmediği anlaşılmaktadır.

2. Ders kitaplarındaki kelimeler ve öğretime yönelik 1244 kelime hedef kelime listesi karşılaştırılarak 884 farklı kelimenin ortak olduğu görülmüştür. Bu kelimelerin toplam sıklığı, ders kitabında yer alan kelimelerin toplam sıklığının %48,6'sını oluşturmaktadır. Bu durumda tüm kitaplarda ortak kullanılan kelimelerin kullanım sıklığının yoğun olduğu ve ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının öğretilmesi hedeflenen kelime listesi ile örtüştüğü görülmektedir. İnce ve Çınar'ın (2015) 2009 yılından yayımlanan TTK kitaplarına yönelik çalışmasında ders kitabına ait sözcük seçiminin ilk 1000 kelime bakımından yeterli olduğu fakat ilk 1200 ve ilk 2000 sözcük bakımından değerlendirildiğinde yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Güncel TTK ders kitaplarında bahsedilen eksikliğin giderildiği görülmektedir.

3. "Öğrenciler yeni karşılaştıkları kelimeleri önce kısa süreli bellekte depolarlar ve tekrar kullanılma durumunda uzun süreli belleğe geçirirler. Bu kelimenin pasif durumdan aktif duruma geçişi demektir. Bireylerin günlük yaşamda sürekli kullandıkları kelimeler aktif kelime dağarcığını; sıklıkla kullanılmayan kelimeler de pasif kelime dağarcığını oluşturur" (Göçer, 2009, s.1028). TTK ders kitaplarında %2,29 oranında farklı kelime tüm kitaplarda kullanılmıştır. Bu kelimeler toplam sıklığın %40,9'unu oluşturmaktadır. Kelimelerin tekrar etme sıklığı arttıkça, kelimenin aktif kelime hazinesinde kullanılması kolaylaşır. Bu durumda tüm kitaplarda ortak kullanılan kelimelerin kullanım sıklığının yoğun olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Özel isimler haricinde 2319 farklı kelime kitaplarda tek sıklıkta kullanılmıştır. Farklı kelimelerin ortalama %29,4'ü kitaplarda bir kez tekrar etmiştir. Bu kelimeler arasında tarih ve sayılar yoğunlukta olsa da oranın yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Dinleme metinlerinin konu ve düzeyi öğrenci seviyesine uygun olsa da bilgilendirici metinlerde yer alan birçok kelimenin tek sıklıkta kullanıldığı gözlemlenmiştir.

4. 1. seviye ders kitabında yer alan söz varlığı içerisinde ikilemeler, toplam kelime sayısının %0,4'ünü; 2. seviyede %1,6'sını; 3. seviyede %0,25'ini; 4. seviyede %0,25'ini; 5. seviyede %0,39'unu, 6. seviyede %0,25'ini, 7. seviyede %0,59'unu; 8. seviyede %0,20'sini tüm seviyelerde ise %0,40'ını oluşturmaktadır. İkilemelerin en fazla tekrarladığı kitap 7. seviye; en az tekrarlandığı kitap ise 1. seviyedir. İkilemelerin kullanımında seviyelere göre orantılı bir artış görülmemektedir.

5. 1. seviye ders kitabında yer alan söz varlığı unsurları içerisinde deyimler, toplam kelime sayısının %0,28'ini; 2. seviyede %27'sini; 3. seviyede %0,7'sini; 4. seviyede %0,67'sini; 5. seviyede %1,1'ini, 6. seviyede %0,8'ini, 7. seviyede %1,01'ini; 8. seviyede %1,3'ünü tüm seviyelerde ise %0,93'ünü oluşturmaktadır. Deyimlerin toplamda en fazla bulunduğu kitap 8. seviye, toplamda en az bulunduğu kitap ise 2. seviyedir. Farklı deyim kullanımı açısından en zengin kitap 8. seviyedir. En az farklı deyim kullanıldığı kitap ise 1. seviyedir. Deyimlerin kullanımında seviyelere göre orantılı bir artış görülmektedir.

6. 1. seviye ders kitabında yer alan söz varlığı içerisinde atasözleri 1. seviyede toplam 1; 3. seviyede 3; 4. seviyede 1; 6. seviyede 4; 7. seviyede 3; 8. seviyede 1 kez, tüm seviyelerde 13 kez kullanılmıştır. 2. ve 5. seviye kitaplarda ise atasözü kullanılmamıştır. Söz varlığı unsurları içinde en az pay atasözlerine aittir. Kullanılan atasözlerinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. İnce (2012) çalışmasında yurt dışındaki Türk öğrenciler için 2009 yılında hazırlanan TTK ders ve öğrenci çalışma kitaplarında bulunan atasözlerinin nicel ve nitel açıdan ne durumda olduğu incelemiştir. Araştırmada ders kitaplarında, atasözlerinin hem nitel hem de nicel açıdan gerektiği gibi yer almadığı, atasözü sayısının çok yetersiz kaldığı ve bazı sınıflara ait ders ve çalışma kitaplarında aynı atasözlerinin tekrar verildiği 1-3.sınıf çalışma kitabında ise hiç atasözü bulunmadığı sonucuna varmıştır. Bu kitaplar karşılaştırıldığında, atasözlerinin kullanımına ilişkin çözümlerin mevcut kitaplarda sınırlı kaldığı görülmektedir. Ders kitaplarında atasözü kullanımına ilişkin temel bir ölçütün bulunmaması problemin gerekçelerindedir. Hamurcu'nun (2021) Fransa'daki Türk çocukların atasözlerini algılama düzeylerine ilişkin çalışmasında öğretmenler 2020-2021 eğitim- öğretim yılı müfredatını atasözlerinin öğretimi bakımından yeterli olmadığını, çok az sayıda atasözüne yer verildiğini belirterek ELCO uygulaması yerine EILE uygulamasına geçilmesinin beraberinde ders süresinin kısaldığını ve zamanın azalması ile atasözlerine verilen ağırlığın da değiştiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yarısından çoğu çocukların atasözlerini algılayamadıkları görüşünde bulunmuş ve öğrencilerin, konuşurken atasözlerine hiç yer vermediklerini belirtmiştir. Bu durum atasözü öğretimi konusundaki sınırlılıkları destekler niteliktedir.

7. 1. seviye ders kitabında yer alan söz varlığı içerisinde kalıp sözler, toplam kelime sayısının %0,5'ini; 2. seviyede %0,8'ini; 3. seviyede %0,12'sini; 4. seviyede %0,3'ünü; 6. seviyede %0,16'sını, 7. seviyede %0,11'ini; 8. seviyede %0,27'sini tüm seviyelerde ise %0,24'ünü oluşturmaktadır. 5. seviyede yalnızca 1 kalıp söz kullanılmıştır. Kalıp sözlerin en fazla tekrarlandığı kitap 8. seviye; en az tekrarlandığı kitap ise 5. seviyedir. Kalıp sözlerin kullanımında seviyelere göre orantılı bir artış görülmemektedir. 5. seviye ders kitabı kalıp sözlerin kullanımı bakımından sınırlıdır. Uçgun (2015) çalışmasında 2009 yılında hazırlanan TTK ders ve çalışma kitaplarını kalıp sözler bakımından incelemiştir. TTK ders ve çalışma kitaplarının tekrar gözden geçirilerek kalıp sözlerin daha sık kullanıldığı metin ve etkinlik örneklerine yer verilmesi

önerilmiştir. Bu öneri bağlamında mevcut kitaplarda yer alan kalıp sözlerin daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir.

Türkçenin öğretiminde kullanılan ders kitaplarına yönelik söz varlığı çalışmalarında genellikle ikileme, deyim, atasözü, kalıp söz kullanımının tespiti amaçlanmaktadır. Göçen (2016) çalışmasında ders kitaplarında var olan söz öbeklerinin tespitine yönelik sıklık çalışmalarından elde edilen sonuçlarla "Hangi seviyede hangi söz varlığı öğeleri öğretilmelidir?" sorusunun cevaplanmasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Bu duruma yönelik ortak bir ölçüt oluşturulmalıdır.

8. 1. seviye ders kitabında yer alan söz varlığı içerisinde özel isimler, toplam kelime sayısının %6,4'ünü; 2. seviyede %7,6'sını; 3. seviyede %0,5,5'ini; 4. seviyede %6,2'sini; 5. seviyede %7,2'sini; 6. seviyede %13,8'ini, 7. seviyede %6,3'ünü; 8. seviyede %8,4'ünü tüm seviyelerde ise %7,7'sini oluşturmaktadır. Özel isimlerin en fazla tekrarlandığı kitap 8. seviye; en az tekrarlandığı kitap ise 1. seviyedir. Yeşilyurt (2021) çalışmasında TTK kitaplarında yer alan özel adların neler olduğunu belirlemeyi millî kültür öğelerimizin sembolü olan ancak kitaplarda yer almayan özel adlara dair eksiklikleri tespit ederek dikkat çekmeyi ve özel adların kültürümüz için önemini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda Türk kültürüne ait özel adların verildiği ancak kitaplara dağılımında orantısızlık olduğunu ifade etmiştir. Bu orantısızlığın yalnızca 5. seviyede görüldüğü anlaşılmaktadır.

Ulaşılan sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda öneriler niteliğinde şunlar söylenebilir:

1. TTK dersine yönelik yapılan söz varlığı çalışmaları yetersizdir. Bu açıdan öğrencilerin söz varlığı üzerine çalışmalar yapılması bu doğrultuda yeni hedef kelime listelerinin oluşturulması önerilmektedir.
2. Önemli kültür öğelerimizden olan atasözleri ve kalıp sözlere TTK dersi materyallerinde daha sık yer verilmelidir.
3. Öğretilmesi hedeflenen atasözü, deyim, kalıp söz ve ikilemelere yönelik ihtiyaç analizi yapılarak hedef listeler oluşturulmalı ve kitaplarda kullanılmalıdır.
4. Derslerde kullanılacak dinleme metinlerine ait söz varlığı unsurlarının daha dikkatli incelenmesi ve öğrencilerin seviyesine uygun olarak seçilmesi önerilmektedir.
5. Yalnızca 1 kez kullanılan kelimeler, öğretilmesi hedeflenen kelimeler olamayacağından, kitaplarda tek sıklıkta kullanılan kelimeler minimum düzeyde tutulmalıdır.
6. Söz varlığı unsurlarından olan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözler, hazırlanan materyallerde seviyelere göre orantılı bir artış göstermelidir.
7. Öğrencilere yönelik ana dili öğretimi yalnızca ders kitapları aracılığıyla değil, okuma kitaplarıyla da sağlanmalıdır. İki dilli öğrencilere yönelik seviyelendirilmiş Türkçe okuma kitapları hazırlanmalı ve öğrencinin erişimine sunulmalıdır.

Kaynakça/Reference

- Aksan, D. (1975). Ana dili. *Türk Dili Dergisi*. 31(285), 423-434.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2016). *Anlambilim*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Aksoy, Ö. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: İnkılap Yayınları
- Ayrancı, B., Mete, F., & Keskin, H. (2017). İki Dilli Türk Çocukları İçin "Türkçe ve Türk Kültürü" Kitaplarının Şekil Açısından Değerlendirilmesi. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*. 2, 15-55
- Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baş, B. (2011). Söz Varlığı ile İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler. *TÜBAR*. 29, 27-61
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Cacciari, C., & Pa Tabossi, P. (2014). *Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*. New York: Psychology Press.
- Chomsky N. (2018). *Dil ve Zihin*. Çev. Ahmet Kocaman. İstanbul: BilgeSu Yayınları.
- Creswell, W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, Y. (2016). *Fransa'da Yaşayan İki Dilli Türk Çocuklarına Öz Düzenleyici Öğrenme Stratejileriyle Türkçe Öğretimi*. Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, Y., & Gülcü, İ. (2016). Yurt dışında kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(2), 287-29
- Çınar, İ., & İnce, B. (2015). Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Söz Varlığına Derlem Temelli Bir Bakış. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. 3(1), 198- 209
- Demirbaş, H. (2014). *Eğitim-Kültür açısından Avrupa'daki Türk Çocukları Sorunlar ve Öneriler*. Ankara: Nobel Kitap.
- Göç Terimleri Sözlüğü (IOM). 2004.
- Göçer, A. (2009). Türkçe Eğitiminde Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirme Etkinlikleri ve Sözlük Kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4, 1025-155
- Göçen, G. (2016). *Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözvarlığı ile Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Yazılı Anlatımlarındaki Söz Varlığı*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi/Eğitim bilimleri Enstitüsü.
- Güncel Türkçe Sözlük. [11.04.2022]. Türkl Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*. 2(105), 163-194.
- Hamurcu, Z. Ş. (2021). *Fransa'daki Türk Çocukların Türkçe Atasözlerini Algılama Düzeyleri ve Atasözlerinin Öğretimine Yönelik Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnce, B. (2012). Yurt Dışındaki Türk Öğrenciler İçin Hazırlanmış Türkçe Kitaplarındaki Atasözleri Varlığının Nitel ve Nicel Açından İncelenmesi. *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 54, 83-102

- Karadağ, Ö., & Kurudayıoğlu, M. (2010). 2005 Türkçe Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi. *TÜBAR*. 27, 424.
- Karadağ, Ö. (2013). *Kelime Öğretimi*. İstanbul: Kriter Yayıncılık
- Karadağ, Ö., & Baş, B. (2019a). Türkçe ve Türk Kültürü Dersine Dair İhtiyaç Analizi. *Sakarya University Journal of Education*. 9(3), 434-54.
- Karadağ, Ö. (2019b). *Türkçe ve Türk Kültürü Öğretimi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karadağ, Ö., & Tekercioğlu, H. (2019). Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilişsel ve Üstbilişsel İşlevlere Dair Bir Durum Tespiti. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. c. 15 s. 3: 628-646
- Karadüz, A. (2009). Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme üzerine. *Turkish Studies*, s. 4, 636-64
- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kurudayıoğlu, M., & Soysal, T. (2016). Cumhuriyet Dönemi Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Söz Varlığının Geliştirilmesi Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 210, 115-140
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev. S. Turan. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Kalkınma için Uluslararası İşbirliği Altyapısının Geliştirilmesi Programı (KAGEP). Türkçe/Türk Kültürü Dersi Mevcut Durum Analizi*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- Meieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. London : Greenwood Press.
- Onan, B. (2016). Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*. 210, 11-29
- Onan, B. (2017). *Dil Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara. Nobel Yayınları
- Ong, W. (2013). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Porzığ, W. (1995). *Dil Denen Mucize*. çev. Vural Ülkü. Ankara: TDK Yayınları.
- Şen, Ü. (2010). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan çalışma ve uygulamalar. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*. 2(3), 239-253
- Türkben, T. (2018). Söz Varlığını Belirlemeye ve Geliştirmeye Yönelik Araştırmaların Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. c. 22 s. 3: 993-1032
- Uçgun, D. (2015). Türkçe ve Türk Kültürü Ders ve Çalışma Kitaplarının Kalıp Sözcükler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. 1, 514-532
- Yeşilyurt, Ş. (2021). Türkçe ve Türk kültürü Ders Kitaplarındaki Özel Adların Kültürel Unsur Olarak İncelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 10, 81-117
- Yıldız, C. (2012). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi (Almanya Örneği). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

In order to ensure a complete provision of mother tongue education, vocabulary elements must be carefully utilized. Vocabulary sheds light on a society's history, way of life, beliefs, and cultural elements, and plays an important role in facilitating the transmission of these elements. In this research, it is aimed to analyze the vocabulary elements of the 1-8th level Turkish Language and Culture textbooks prepared by the Ministry of National Education in 2019 for ethnically Turkish students living abroad to learn Turkish as a mother tongue and to reveal the results by comparing them with 1244 target word list for teaching.

2. METHOD

In the study, basic qualitative research design was used. The study objects of the research are MEB Publications 2019 1-8th level Turkish Language and Turkish Culture textbooks. Vocabulary elements are analyzed in the following categories: vocabulary, idioms, proverbs, reduplications, and formulaic expressions. The word lists are combined with the help of the "Microsoft Excel" program and compared with the target word list of 1244 words for teaching.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

As a result of the analysis, 2.29% of the words are used in all the books. These words correspond to 40.9% of the total frequency. In comparison to the words in the textbooks and the target word list of 1244 words for teaching, it is seen that 884 various words are common. It is seen that the frequency of use of common words in all books is intense and the vocabulary elements in the textbooks overlap with the word list that is aimed to be taught.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1. yazarın araştırmaya katkı oranı %50, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %50'dır.

Tuba Nur KATI: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, raporlaştırma.

Bayram BAŞ: Yöntemin belirlenmesi, danışmanlık, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları alanında araştırmaya katkı sağlamışlardır.